

Дене
#59

АЛОВИДДИН ва чароғи сеҳрнок

АЛОВИДДИН ва чароғи сеҳрнок

Душанбе - 2019

ББК 83.8 + 82.3 (2 тоҷик)

А - 51

Аловиддин ва чароғи сеҳрнок.
Душанбе «Дунёи Дониш», 2019. — 68 саҳ.

Даре
#5955 891.550-93

000904430

Китобхонаи миллии Тоҷикистон

ISBN 978-99947-90-28-9

© Нашриёти «Дунёи Дониш», 2019

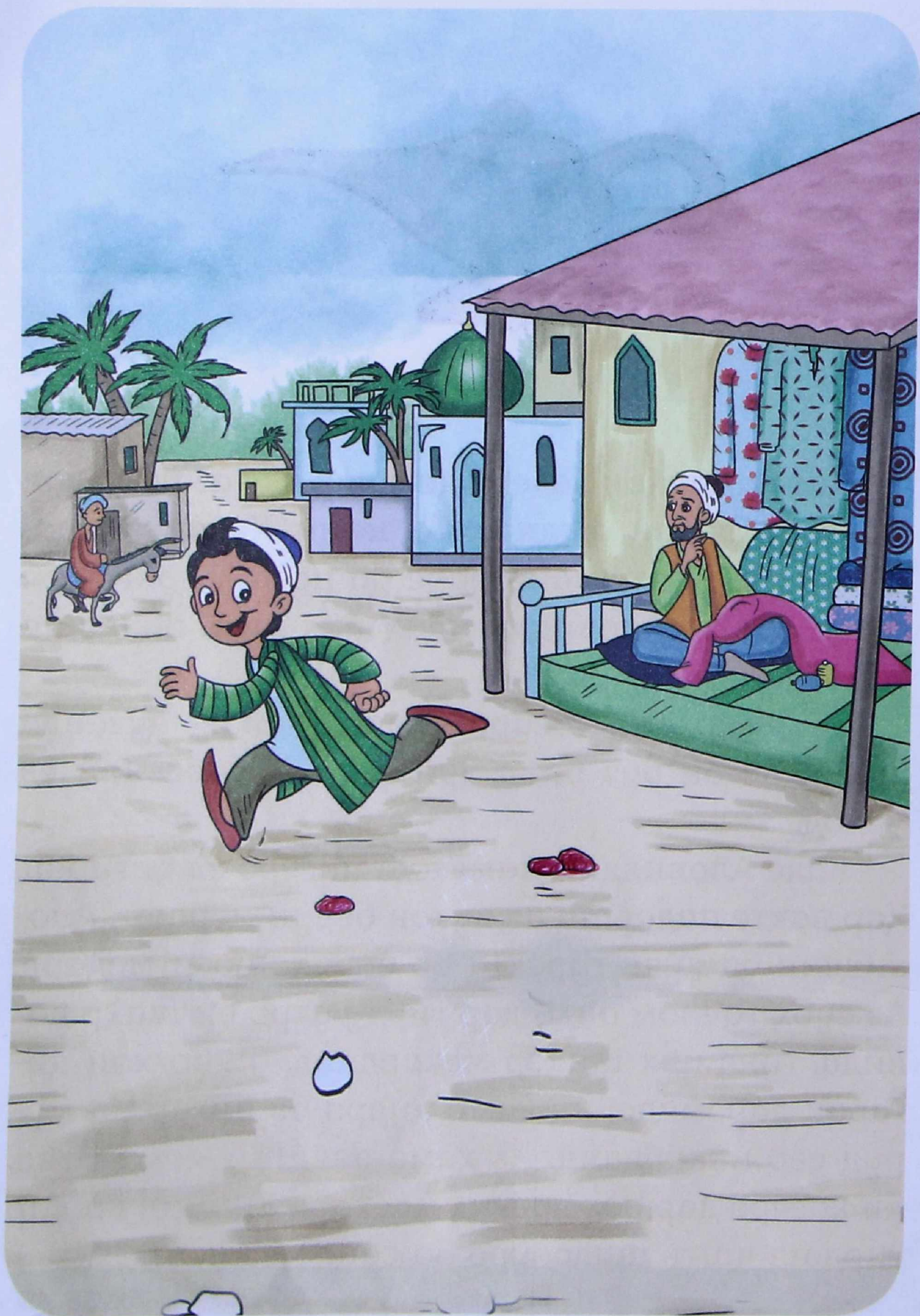

Дар замонҳои хеле қадим дар яке аз шаҳрҳои Форс дўзандаи фақире бо номи Ҳасан зиндагӣ мекард. Ё зан ва писаре бо номи Аловиддин дошт. Вақте Аловиддин даҳсола шуд, падараш ба ӯ гуфт:

— Мехоҳам писарам мисли ман дўзанда шавӣ. Аз он рӯз баъд ҳунари худро ба вай ёд медод.

Вале Аловиддин намехост чизеро ёд бигирад. Ҳар вақте падараш аз дукон берун мерафт, Аловиддин ба кӯча гурехта бо бачаҳо бозӣ мекард. Аз субҳ то шом онҳо дар гирду атрофи шаҳр давида, гунҷишк шикор мекарданд, ба боғҳои дигарон даромада, шиками худро бо ангур ва мурӯд сер мекарданд. Аз ҳама зиёдтар мехостанд, ки касеро дар роҳ дошта, масхара кунанд ва дар гирдаш ҷамъ шуда, ӯро бо санг мезаданд.

Дӯзанда аз ин рафтори писараш хеле ғамгин мешуд. Ёро ҳам насихат мекард ва гоҳе ҷазо меод, вале ҳамааш бефоида буд. Даре нагузашта Ҳасан аз ғаму ғусса бемор шуд ва аз олам гузашт. Занаш ҳамаи чизҳоеро, ки аз ӯ боқӣ монда буд, фурӯхт. Барои он ки худ ва писарашро бо хӯрок таъмин кунад, аз пахта калоба ресида мефурӯхт.

Ҳамин тавр хеле вақт гузашт. Аловиддин понздаҳсола шуд. Боре, вақте ки ӯ бо бачаҳо дар кӯча бозӣ мекард, ба наздаш як марди дарвеш омад, ки ҷомаи сурх ва саллаи сафед пӯшида буд. Ё ба Аловиддин нигоҳ кард ва бо худ гуфт: «Ана, ҳамин аст писараке, ки ман мекофтам. Оқибат ӯро ёфтам!»

Он марди дарвеш мағрибӣ буд. Ё бо имову ишора яке аз бачаҳоро ба наздаш ҷеғ зада пурсид, ки он писарак, яъне Аловиддин кист ва дар куҷо зиндагӣ мекунад. Баъд ба назди Аловиддин омада гуфт:

— Оё ту писари Ҳасани дӯзанда нестӣ?

— Бале, — ҷавоб дод Аловиддин, лекин падари ман чанд сол пеш аз олам даргузашт. Ин гапро шунида, мағрибӣ Аловиддинро ба оғӯш гирифта, баланд-баланд гиря кард.

— Аловиддин, ман амаки ту ва бародари падарат ҳастам. Ман чандин сол дар сарзаминҳои

дурдаст будам ва бародари худамро надидам. Акнун ба шаҳри шумо омадам, ки бародарамро бинам, вале ӯ фавтидааст. Ман туро шинохтам, чунки ба падарат монанд ҳастӣ. Сипас марди мағрибӣ ба Аловиддин ду тангаи тилло дод ва гуфт:

— Писарам, ба ғайр аз ту ғамгусоре надорам. Ин пулҳоро ба модарат деҳ. Ба вай бигӯй, ки амакам баргаштааст ва пагоҳ бегоҳӣ ба хонаи мо меҳмон мешавад. Бигузор, модарат хӯроки хубе тайёр кунад.

Аловиддин ба назди модараш омада, ҳамаашро нақл кард. Модар хеле нороҳат шуд.

— Чӣ? Ту маро масхара мекунӣ? — гуфт модараш. — Падари ту бародар надошт. Чӣ тавр акнун амакат пайдо шудааст?

— Чӣ тавр ту метавонӣ бигӯй, ки ман амак надорам?! — дод зад Аловиддин. — Ӯ маро ба оғӯш гирифта, гиря кард ва ин динорҳоро дод. Ӯ пагоҳ бегоҳӣ ба хонаи мо ба меҳмонӣ меояд.

Рӯзи дигар модари Аловиддин ба бозор рафта, гӯшту сабзавот харид ва хӯроки болаззате тайёр кард. Аловиддин аз субҳ то бегоҳӣ дар хона нишаста, мунтазири омадани амакаш буд. Бегоҳӣ дари хона тақ-тақ шуд ва Аловиддин давида дарро кушод. Аз дар марди мағрибӣ ва аз пасаш хизматгоре даромад, ки дар сараш табақи

калон дошт. Даруни он пур аз меваву ширин буд. Хизматгор табақро ба замин гузошту рафт. Марди мағрибӣ ба ҳавлӣ даромада, ба модари Аловиддин салом дод ва гуфт:

— Илтимос, ба ман он ҷойеро нишон бидеҳ, ки бародарам вақти хӯрокхӯрӣ менишаст.

— Ё ана дар ин ҷо менишаст, — гуфт модари Аловиддин.

Марди мағрибӣ дар он ҷо нишаста баланд-баланд гиря кард. Аз ин кори вай ҳатто модари Аловиддин бовар кард, ки ӯ, дар ҳақиқат, бародари шавҳараш аст. Баъд аз он ӯ ором шуд ва гуфт:

— Ҳайрон нашав, ки ту маро тамоман надидай. Ман чил сол пеш аз ин шаҳр рафта будам. Дар Ҳиндустону Ховарзамин ва Миср зиндагӣ кардам ва қариб сӣ сол дар сафар будам. Рӯзе бо худам гуфтам: Ман бояд ба ватанам баргардам, охир, ман як бародар дорам. Шояд вай ба кумаки ман эҳтиёҷ дошта бошад. Ман бояд бародари худамро ёбам ва бинам, ки ӯ чӣ тавр зиндагӣ мекунад.

Ман ба роҳ баромада чандин рӯзу шаб сафар кардам ва ниҳоят шуморо ёфтам. Ҳоло мебинам, ки бародарам фавтидааст, вале аз ӯ писараке боқӣ мондааст, ки касбу кори падарашро давом медиҳаду худаш ва модарашро таъмин

мекунад.

— (Афсӯс, ки ин тавр нест, — гуфт модари Аловиддин. — Ман ҳеҷ гоҳ дар зиндагиам чунин писари бекорхӯча ва якравро надидаам. Ақаллан ту вайро насихат кун, ки ба модараш ёрӣ бидиҳад.

— Ғам нахӯр, хоҳарам, — гуфт марди мағрибӣ. — Пагоҳ бо Аловиддин ба бозор меравем ва ман барои ӯ як ҷомаи нав мехарам. Бигуздор вай бинад, ки одамон чӣ тавр савдо мекунанд. Ман ӯро барои шогирдӣ ба назди тоҷир мебарам. Вақте ӯ савдо карданро ёд гирифт, барояш як дукон мекушоям. Баъд аз ин ӯ худааш тиҷорат карда, пул кор мекунад ва бой мешавад.

— Меҳоҳӣ савдогар шавӣ? — пурсид ӯ.

Аловиддин аз хурсандӣ суп-сурх шуда, ҳатто як калима гап зада натавонист ва фақат сарашро ҷунбонида тасдиқ кард.

Вақте марди мағрибӣ аз хонаашон рафт, Аловиддин зуд ба ҷогаҳ даромад, ки хоб равад. Аммо хобаш набурд ва ӯ аз як паҳлу ба паҳлуи дигар тоб мехӯрд ва мехост, ки тезтар субҳ шавад. Ҳанӯз субҳ надамида буд, ки ӯ аз ҷогаҳ бархоста, ба назди дарвоза рафт. Мехост зудтар амакашро пешвоз гирад. Даре нагузашта мағрибӣ ҳам омад. Пеш аз ҳама онҳо ба ҳаммом рафтанд. Дар он ҷо бадани Аловиддинро

шустанд, сарашро тарошида, атр заданд ва ба ӯ гулоби ширин нӯшониданд. (Сипас, марди мағрибӣ ӯро ба дукон бурд. Аловиддин барои худаш ҷомаи абрешимии қиммат ва зардранги бо хатҳои сабз, тоқии сурхранги бо тилло дӯх-ташуда ва як ҷуфт пойафзоли чармӣ интихоб кард. Ҳарчанд пойафзол ба пой Аловиддин тан-гӣ мекард, ӯ намехост онро баргардонад.

Аловиддин ва марди мағрибӣ тамоми бозор-ро гаштанд ва баъд аз шаҳр берун рафтанд, ки дар он ҷо бешазор буд. Офтоб аллакай аз қади найза баланд шуда буд. Аловиддин аз субҳ то ба ҳол чизе нахӯрда буд. Ӯ хеле гурусна монд ва бисёр хаста шуд. Аммо шарм медошт, ки ба мағрибӣ чизе бигӯяд. Аловиддин мунтазир буд, ки кай марди мағрибӣ гурусна мемонад ва мон-да мешавад, лекин ӯ мерафту мерафт. Онҳо бис-ёр роҳ рафтанд ва аз шаҳр дур шуда буданд. Аловиддин бисёр ташна монд ва дигар тоқат карда натавониста гуфт:

— Амак, мо кай хӯроки нисфирӯзӣ меҳӯрем? Дар ин ҷо ягон дукон ё мағоза нест, лекин шумо бо худатон аз шаҳр ҳеҷ чиз наовардед. Дар дас-ти шумо фақат як халтаи холӣ ҳасту бас.

— Ана, дидӣ, дар он дурӣ як кӯҳи баланд аст, — гуфт марди мағрибӣ. — Мо ба тарафи ҳамон кӯҳ меравем ва ман меҳостам, ки мо дар домани

ҳамон кӯҳ нишаста дам гирем ва хӯрок бихӯрем. Лекин, агар ту бисёр гурусна монда бошӣ, метавонем дар ҳамин ҷо хӯрок бихӯрем.

— Шумо аз куҷо хӯрок меёбед? — ҳайрон шуд Аловиддин.

— Ҳозир мебинӣ, — гуфт марди мағрибӣ.

Онҳо дар зери дарахти чинори баланде нишастанд ва марди мағрибӣ аз Аловиддин пурсид:

— Ту ҳозир чӣ хӯрдан мехоҳӣ?

Модари Аловиддин ҳар рӯз фақат як хел хӯрок — лӯбиёи обпаз омода мекард.

Аловиддин бисёр гурусна буд ва ӯ фикр накарда ҷавоб дод:

— Ба ман лӯбиёи обпаз бидиҳед.

— Оё ту мурғбирён хӯрдан намехоҳӣ? — пурсид марди мағрибӣ.

— Мехоҳам, — бо хурсандӣ ҷавоб дод Аловиддин.

— Биринч бо асал мехоҳӣ? — пешниҳод кард ӯ.

— Ҳа, — садо кард Аловиддин. — Ҳамаашро мехоҳам! Лекин амак, шумо ҳамаи инҳоро аз куҷо мегиред?

— Аз даруни ана ҳамин халта, — гуфт марди мағрибӣ ва халтаро кушод.

Аловиддин бо кунҷковӣ ба даруни халта ни-

гоҳ кард, лекин дар даруни он ҳеҷ чиз набуд.

— Ку мурғбирён? — пурсид Аловиддин.

— Ана, — гуфт марди мағрибӣ ва дастонашро ба даруни халта дароварда, аз даруни он мурғбирёро баровард.

— Ана, боз биринҷ бо асал, лӯбиёи ҷӯшонида, инаш ангур, анор ва себ.

Марди мағрибӣ аз даруни халта хӯрокҳоро яке пас аз дигаре баровардан гирифт. Аловиддин бо чашмони ҳайрон ба халтаи сеҳрнок нигоҳ мекард.

— Бихӯр, — гуфт марди мағрибӣ ба Аловиддин.

— Дар даруни ин халта ҳамаи хӯрокҳоро ёфта метавонӣ. Дастонатро ба даруни он дароварда мегӯйӣ: «Барраи бирён, ҳалво, хурмо меҳоҳам» ва ҳамааш дар даруни халта пайдо мешавад.

— Ин аҷиб аст! — гуфт Аловиддин.

— Агар модари ман ин хел халта медошт, бисёр нағз мешуд.

— Агар гапи маро гӯш кунӣ, — гуфт марди мағрибӣ, ман ба ту чизҳои бисёр аҷибро тухфа мекунам. Ҳоло мо оби анорро бо шакар меҳӯрем ва роҳамонро давом медиҳем.

— Ба кучо? — пурсид Аловиддин. Ман монда шудам ва дер ҳам шуд. Биёед ба хона меравем.

— Не, — гуфт марди мағрибӣ, — мо имрӯз бояд ба назди кӯҳ бирасем. Гапи маро гӯш кун. Охир, ман амаки ту, бародари падарат ҳастам. Вақте мо ба хона баргаштем, ман ба ту ҳамин халтаи сеҳрнокро ҳадя мекунам.

Аловиддин пеш рафтан намехост, вай бисёр сер шуда буд ва чашмонаш хоболуд буданд. Вале вақте дар бораи халта шунид, чашмонашро молида, ҳамёза кашид ва гуфт:

— Бисёр хуб, меравем.

Марди мағрибӣ дастони Аловиддинро дошта, ба тарафи кӯҳ бурд. Офтоб аллакай ғуруб карда, қариб торик мешуд. Онҳо роҳи бисёр дарозро тай карданд ва дар охир ба домани кӯҳ расиданд. Аловиддин бисёр монда шуда буд ва наметавонист ба пойяш рост истад.

Шохаҳои хушки дарахтонро ҷамъ кун, — гуфт марди мағрибӣ. — Бояд оташ гиронем. Вақте оташ гирондем, ман ба ту чизеро нишон медиҳам, ки ҳеҷ гоҳ касе надидааст.

Аловиддин бисёр мехост он чизро бинад. Ӯ дигар монда шуданаширо фаромӯш кард ва ба рои ҷамъ кардани чӯбу хошок рафт.

Вақте оташро дар гиронданд, марди мағрибӣ аз бағалаш як қуттӣ ва ду тахтача баровард ва гуфт:

— Аловиддин, ман мехоҳам туро сарватманд

кунам ва ба туву модарат ёрӣ бидиҳам. Ҳамаи он чизҳоеро, ки ман ба ту меғӯям, иҷро кун.

Ӯ қуттиро кушод ва аз даруни он як намуд хокаеро ба оташ пошид. Дар ин вақт аз оташ шӯълаҳои баланд баромаданд, ки ранги онҳо зард, сурх ва сабз буд.

— Бодикқат гӯш кун, — гуфт марди мағрибӣ. — Ҳозир ман ба оташ дуо мехонам. Вақте тамом мекунам, замини пеши ман поён меравад ва ту санги калони ҳалқаи мисӣ доштаро мебинӣ. Ҳалқаро бо дастонат дошта, сангро бардор. Дар зери санг зинапояе ҳаст, ки ба роҳи зеризаминӣ меравад. Аз он зинапоя ба поён фаро ва ту дар он ҷо як дарро мебинӣ. Он дарро кушода ба пеш бирав. Дар он ҷо ҳар гуна ҳайвоноти ваҳшӣ ва деvu аждаҳоро мебинӣ, лекин ту аз онҳо натарс. Вақте ки ту дастонатро ба онҳо мерасонӣ, онҳо меафтанд ва мемиранд. Ту аз се ҳуҷра меғузарӣ ва дар ҳуҷраи чорум пиразанеро мебинӣ. Ӯ бо ту бо меҳрубонӣ гап мезанад ва мехоҳад, ки туро ба оғӯш бигирад. Аммо нагузор, ки ӯ ба ту даст расонад, зеро агар дасташ ба ту расад, ба санги сиёҳ табдил мешавӣ. Дар паси ҳуҷраи чорум ту боғи калонеро мебинӣ. Аз он боғ гузашта, дари охирини боғро бикушо. Дар паси он дар ҳуҷраи калоне аст, ки пур аз тилло, либос ва сангҳои қиматбаҳо мебошад. Аз он ҷо ҳар чизеро, ки ди-

دوره
450540

лат мехоҳад барои худат бигир. Барои ман, чароғи кухнаи мисиро биёр, он дар тарафи рост ба девор овехта шудааст. (Ҳамин тавр ту роҳи ин ганчинаро мефаҳмӣ ва сарватманд мешавӣ. Вақте ба ман чароғро овардӣ, ба ту халтаи сеҳрнокро ҳада мекунам. Вақти баргаштан, ана, ин ангуштарин ба ту кумак мерасонад. Ин гапро гуфта, ӯ ангуштарини хурдакаки зарринро ба ангушти Аловиддин гузошт.)¹

Дар бораи ҳайвоноти ваҳшӣ ва деу аждаҳо шунида, Аловиддин бисёр тарсид.

— Амак, — пурсид ӯ аз марди мағрибӣ, — барои чӣ шумо худатон ба зери замин намефароед? Худатон барои чароғ ба поён равед, маро ба хона баред.

— Не, не, Аловиддин, — гуфт марди мағрибӣ, — ҳеҷ кас ба ғайр аз ту наметавонад ба назди он хазина биравад. Ин ганчина ҳазорҳо сол дар зери замин истодааст ва фақат писараке бо номи Аловиддин — писари Ҳасани дӯзанда метавонад соҳиби он бошад. Ман чандин сол боз мунтазири ин рӯз будам. Ман туро чандин сол дар ҳама ҷо мекофтам. Имрӯз ман туро ёфтам, ту дигар аз дасти ман гурехта наметавонӣ. Гапамро гӯш кун ва маро ин қадар асабонӣ на-кун, вагарна барои худат бад мешавад.

Аловиддин бисёр тарсид. «Чӣ кор кунам? —

фикр кард ӯ. — Агар ман наравам, шояд, ин чодугари ваҳшатнок маро бикушад. Беҳтараш ман ба хазина фаромада барои вай чароғро меорам. Шояд он вақт ӯ, дар ҳақиқат, ба ман он халтаро ҳадя кунад». ✦

— Хуб, ман ба шумо чароғро меорам, лекин ба ман халтаро ҳадя мекунед?

— Ҳадя мекунам, гуфтам-ку! — дод зад марди мағрибӣ.

Ӯ боз ба оташ хока пошида дуохониро давом дод. Бо баландтар дуо хонд ва вақте охирин калимаро талаффуз кард, овози гулдуррос баланд шуд ва замин дар пеши ӯ фурӯ рафт.

— Сангро бардор! — бо овози ваҳшатнок дод зад марди мағрибӣ.

Аловиддин дар зери пояш сангеро дид, ки ҳалқаи мисӣ дошт. Ӯ бо ду дасташ ҳалқаро дошта, ба тарафи худаш кашид ва хеле осон онро бардошт. Дар зери санг чоҳи гирдаи калоне буд ва дар даруни он зинапояи борики, ки ба қари замин мерафт. Аловиддин дар гӯшаи чоҳ нишаст ва ба пиллаи якуми зинапоя парид.

— Бирав ва тезтар баргард! — фарёд зад марди мағрибӣ.

Аловиддин аз зинапоя ба поён рафт. Чӣ қадаре ӯ поён мефаромад, гирду атроф ҳамон қадар ториктар мешуд. Аловиддин пеш мерафт ва

хангоме ки ӯро ваҳм фаро мегирифт, дар бораи халтаи хӯрок фикр мекард. Ба помонаки охи-рини зинапоя расида, дари калони оҳаниро дид ва онро тела дод. Дар оҳиста кушода шуд. Аловиiddин ба ҳучраи калоне даромад, ки ба он камтарак нури рӯшноӣ медаромад. Дар байни ҳучра сиёҳпӯсти бадҳайбати дар танаш пӯсти паланг истода буд. Аловиiddинро дида сиёҳпӯст ҳеҷ чиз нагуфт, вале шамшерашро баланд бар-дошта, ба ӯ ҳамла кард. Аловиiddин гуфтаҳои марди мағрибиро ба ёдаш овард. Ӯ дасташро дароз кард ва лаҳзае, ки шамшер ба Аловиiddин наздик шуд, сиёҳпӯст бечон ба замин афтид. Ба нотаवонии пойҳояш нигоҳ накарда, Аловиiddин дарунтар рафт. Ӯ дари дуҷумро тела дод ва дар ҷояш карахт шуд. Дар рӯ ба рӯяш шери бадҳай-бате даҳони даҳшатнокашро кушода меистод. Шер бо тамоми ҷуссааш ба замин ҳам шуд ва рост ба сӯйи Аловиiddин ҷаҳид. Пойҳои пеши шер ба сари бача нарасида, шер ба замин аф-тид. Аловиiddин аз таре арақ кард, вале ба ҳар ҳол роҳашро давом дод. Вай дари сеҷумро кушод ва дид, ки дар байни ҳучра кулча зада ду мори калон ғашшос мезаданд. Онҳо сарашонро бар-дошта, забонҳои ҷуфтаки худро берун баровар-да, ба тарафи Аловиiddин хазиданд. Аловиiddин базӯр худаашро нигоҳ дошт ва нагурехт. Ӯ суха-

нони марди мағрибиро ба ёд овард ва натарсида рост ба тарафи морҳо рафт. Ва вақте забони морҳо ба дасти Аловиддин расиданд, чашмони дурахшони онҳо хомӯш шуд ва морҳо бечон ба рӯйи замин дароз кашиданд.

(Аловиддин дарунтар рафт ва то дари чорум расида, оҳиста онро кушод. Ё сарашро аз дар дарун даровард. Дар ҳучра ба ғайр аз кампири хурдакаки сар то по дар пероҳан печида, каси дигаре набуд. Кампир Аловиддинро дид ва ба сӯяш давида фарёд зад:

— Хайрият, ки ту омадӣ, Аловиддин, бачаҷон! Чӣ қадар ман туро дар ин зери замин мунтазир будам.

Аловиддин дастонашро ба сӯйи кампир дароз кард. Ба ӯ чунин менамуд, ки дар рӯ ба рӯяш модараш истодааст ва меҳост ӯро ба оғӯш гирад, ки ногаҳон ҳучра равшантар шуд. Аз тамоми кунҷи ҳучра ҳар хел мавҷудоти даҳшатнок — шер, мор, дев ва ғайра, ки ном ҳам надоранд, пайдо шуданд. Онҳо интизор буданд, ки Аловиддин хато кунад ва ба кампир имконият диҳад, ки ба ӯ даст расонаду ӯ ба санги сиёҳ табдил ёбад ва ганҷ то абад дар хазина монад. Зеро ҳеҷ кас, ба ғайр аз Аловиддин онро гирифта наметавонист.

Аловиддин аз таре ба қафо гурехт ва дарро

аз паси худ пӯшонид. Ў ба худ омад ва дарро оҳиста кушода дид, ки дар ҳучра касе нест.

Аловиддин аз ҳучра гузашт ва дари панҷумро кушод.

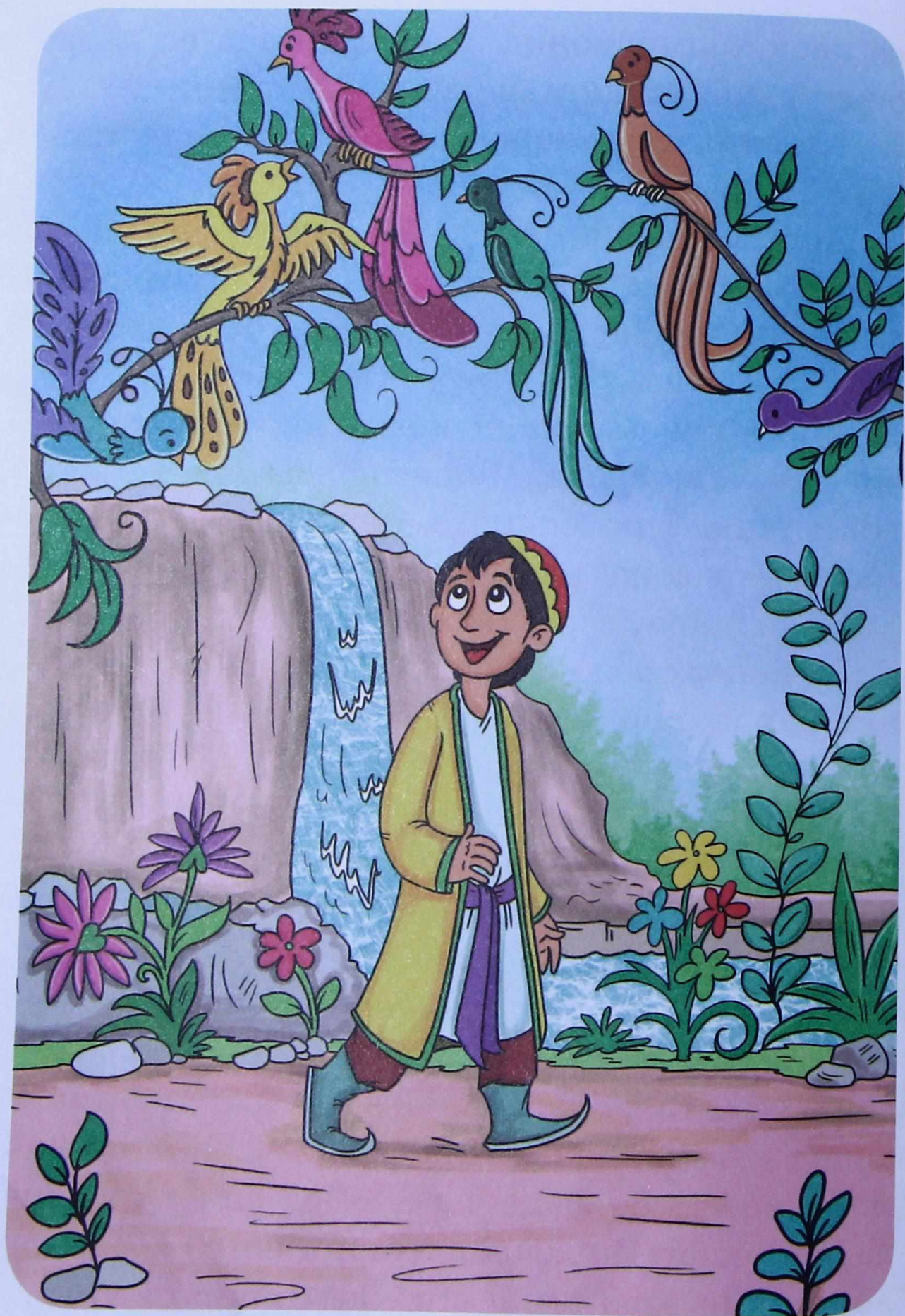
Дар рӯбарӯяш боғи зебое буд, ки дар он ҷо дарахтони зиёд рӯида буданд, гулҳо атрафшонӣ мекарданду ғаввораҳои ҳавзҳо обро баланд мепартофтанд.

Дар рӯйи дарахтон паррандаҳои рангоранг чиг-чиг мекарданд. Парида рафтан наметавонишанд, зеро ба онҳо тӯри тунуки тиллоӣ ҳалал мерасонд, ки рӯйи боғро пӯшонида буд. Ҳама ҷо пур аз сангчаҳои рангоранги гирда буд. Онҳо чашмҳоро хира карда, ба монанди равшани чароғҳо ва фонусҳои дар шохҳои дарахтон овехташуда медурахшиданд.

Аловиддин ба чидани сангчаҳо сар кард. Ў онҳоро дар ҳар ҷойи либосаш — дар миёнаш, дар бағалаш, дар кулоҳаш пинҳон кард. Ў бо баҷаҳо сангчабозӣ карданро хеле дӯст медошт ва аз хурсандӣ дар куртааш намеғунҷид.

Сангчаҳо ба Аловиддин он қадар маъқул шуданд, ки ӯ қариб буд дар бораи чароғ фаромӯш кунад. Аммо, вақте дигар ҷойе барои сангчамонӣ наёфт, ба ёдаш чароғ омад ва ба тарафи ҳазина рафт. Ин ҳучраи охирин ва аз ҳама қалонтарини зеризамин буд. Он ҷо пур аз тилло,

матоъи қиматбаҳо ва чомаҳои қиматнок буд, лекин Аловиддин ба онҳо ҳатто нигоҳ ҳам накард. Ӯ арзиши тиллову ашъи қиматбаҳоро намедонист, зеро ҳеҷ гоҳ онҳоро надида буд. Кисаҳояш ҳам аллакай аз сангчаҳо пур шуда буданд, аммо Аловиддин ҳатто як сангчаро ба ивази ҳазор тангаи тиллоӣ намедод. Ӯ фақат ҳамон чароғро гирифт, ки марди мағрибӣ ба ӯ гуфта буд. Он чароғи куҳна ва сабзгаштаи мисӣ буд. Аловиддин мехост онро ба кисаи бағалаш гузорад, аммо дар он дигар ҷой набуд. Ҳамаи кисаҳояш аз сангчаҳо пур шуда буданд. Он вақт Аловиддин сангчаҳоро аз як кисааш рехта чароғро ба он ҷо андохт ва аз болои он боз сангчаҳоро пур кард.

Сипас, ӯ ба тарафи роҳи баромад рафт ва базӯр аз зинапоя ба боло баромад. Аловиддин ба зинаи охирин расида дид, ки то боло хеле баланд аст.

— Амак, — дод зад ӯ, — дастонатонро дароз карда, маро ба боло бароред. Ман худам наметавонам ба боло бароям, бисёр вазнин шудам. Ман дар боғ сангчаҳои бисёр аҷиб ҷамъ кардам.

— Чароғро тезтар ба ман деҳ, — гуфт марди мағрибӣ.

— Ман наметавонам чароғро гирам, он дар зери сангчаҳо истодааст, — ҷавоб дод Аловид-

дин. — Ба ман ёрӣ деҳ, ки ба боло бароям, чароғро ба шумо медиҳам!

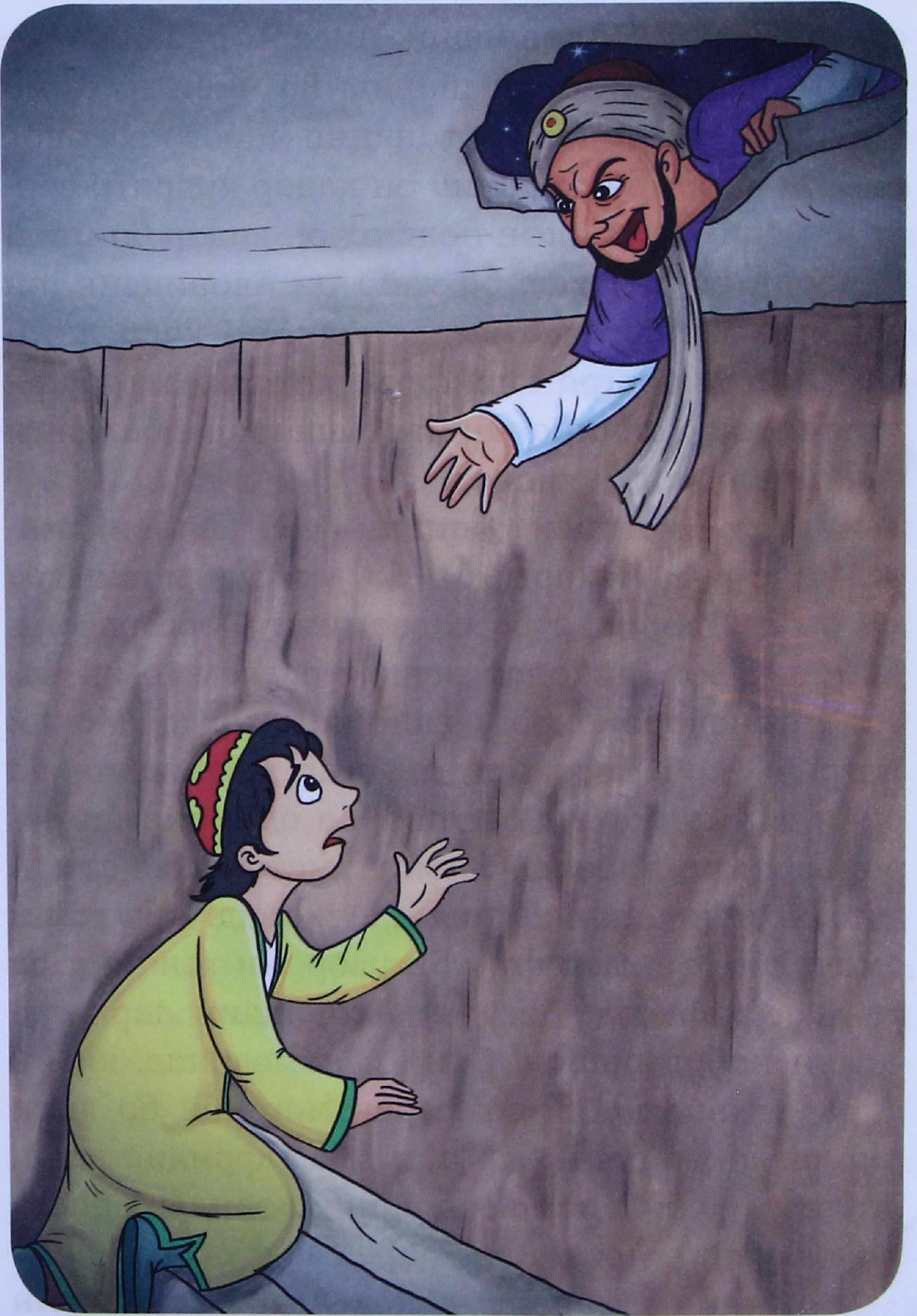
Аммо марди мағрибӣ намехост, ки Аловиддин ба боло барояд. Вай мехост чароғро гирад ва Аловиддинро дар зери замин партофта биравад. Ҳеч кас роҳи ганҷинаро намедонист ва марди мағрибӣ намехост сираш ба дигарон фош шавад. Ё бо зориву тавалло аз Аловиддин хоҳиш кард, ки чароғро ба ӯ бидиҳад, аммо Аловиддин розӣ нашуд. Ё мехост тезтар ба боло барояд. Марди мағрибӣ ноумед шуд ва фаҳмид, ки Аловиддин чароғро ба вай намедид, бо ғазаб фарёд зад:

— Ҳоло ту ба ман чароғро намедидӣ? Пас, ман ҳам туро ба боло намебарорам. Ту барои ҳамеша дар зери замин мемонӣ ва касе аз ҳолат ту хабардор намешавад.

Марди мағрибӣ ба оташ боқимондаи хокаро рехт ва ҳар хел калимаҳои нофаҳморо талаффуз кард. Ногаҳон санг сӯрохиро пӯшонд ва роҳи баромад ба болои замин баста шуд.

Марди мағрибӣ амаки Аловиддин набуд. Ё ҷодугар, ҳилагар ва одами бисёр бад буд. Ё дар Ифриқия, дар ғарби Африқо зиндагӣ мекард. Рӯзе як савдогар ба наздаш омад ва нақл кард, ки дар сарзамини Форс, дар зери замин ганҷинае вуҷуд дорад, ки ба дохили он танҳо як пи-

сарак бо номи Аловиддин, писари дӯзанда Ҳасан метавонад ворид шавад. Ва чизи аз ҳама пурқиматтарин дар ин ганчина чароғи сеҳрнок аст. Он чароғ ба соҳибаш он қадар қудрату сарвате медиҳад, ки ягон подшоҳ он қадар боигарӣ надорад ва ҳеҷ кас, ба ғайр аз Аловиддин, он чароғро гирифта наметавонад. Ҳар каси дигаре, ки он чароғро гирифтани ҳоҳад, аз тарафи посбонҳои ганчина кушта мешавад ё ба санги сиёҳ мубаддал мешавад.

Марди мағрибӣ чандин сол Аловиддинро ҷустуҷӯ мекард. Ӯ бо азобу машаққат худро аз Ифриқия ба сарзамини Форс расонд. Акнун чароғ ин қадар наздик аст, аммо ин бачаи гапнодаро онро додан намехоҳад. Марди мағрибӣ хуб медонист, ки агар Аловиддин ба рӯйи замин барояд, метавонад одамони дигарро ба ин ҷо биёрад. Он мард мехост фақат худаш соҳиби чароғ ва ганчина шавад. Ӯ ба хашм омада, бо худ мегуфт: «Бигуздор, ин ганчина ба ҳеҷ кас нарасад! Бигуздор Аловиддин дар зери замин нобуд шавад! Охир ӯ намедонад, ки ин чароғ сеҳрнок аст» ва марди мағрибӣ бо дили пур аз қаҳру алам баргашта ба Ифриқия рафт. Вақте ки роҳи баромад ба рӯйи Аловиддин баста шуд, баланд гиря карду фарёд зад:

— Амак, ба ман ёрӣ диҳед. Амак, маро аз ин

чо бароред. Ман дар ин чо мемирам.

Лекин дигар ҳеҷ кас ӯро намешунид ва ба вай ҷавоб намедод. Аловиддин фаҳмид, ин одаме, ки худро амаки ӯ номида буд, фиребгар будааст. Аловиддин гирякунон аз зинапоя ба поён давид, то ин ки бубинад, ягон роҳи дигари баромад аз ин зери замин ҳаст ё не. Ҳама дарҳо якбора нест шуданд ва баромадгоҳ ба сӯйи бониз баста буд.

Барои Аловиддин ягон умеди халосӣ боқӣ намонда буд. Ӯ ба рӯйи зинапоя нишаст, сарашро ба зону ҳам кард ва аз ғам дастонашро мефишурд. Нохост ӯ ангуштаринро, ки мағрибӣ хангоми ба зери замин фиристодан, ба ангушташ андохта буд, молид.

Дар ин лаҳза замин ларзид ва дар пеши Аловиддин ҷини бадвоҳимаи қадбаланд рост шуд.

— Ту чӣ мехоҳӣ? — бо овози бадвоҳима пурсид ҷин. — Талаб кун, иҷро мекунам.

— Ту кистӣ? Ту кистӣ? — аз тарс рӯяшро бо дастонаш пӯшонда фарёд зад Аловиддин. — Ба ман раҳм кун.

— Ман, Даҳнаш, писари Кашкаш, сардори ҳамаи ҷинҳо, — ҷавоб дод ҷин.

— Ман ғуломи ангуштарин ва касе, ки соҳиби ангуштарин аст, хӯҷаини ман мебошад. Ман ҳама фармонҳои хӯҷаинамро иҷро мекунам.

Аловиддин гуфтаҳои он марди мағрибиро дар бораи ангуштарин ба ёд овард. Вай худро ба даст гирифта гуфт:

— Ман мехоҳам, ки ту маро рӯйи замин барорӣ.

Ӯ суханонашро тамои накарда буд, ки чин вайро ба рӯйи замин баровард ва нопадид шуд. Аллакай рӯз шуда буд ва Аловиддин фикр кард, ки ҳамаи он чизҳои дидааш фақат хоб буд. Ӯ бо тамои қувва ба тарафи хонашон давид. Вақте ӯ ба хона даромад, дид, ки модараш мӯйҳояшро парешон карда, дар байни хона нишастааст ва ашк мерезад. Аловиддин тарсону ларзон дарро аз пасаш пӯшид ва аз хастагӣ беҳуш шуда афтид. Модар ба рӯяш об пошид ва замоне ки ӯ ба ҳуш омад, пурсид:

— Оҳ, Аловиддин, ба кучо гум шудӣ ва бо ту чӣ ҳодиса рух дод? Амакат кучо шуд ва барои чӣ ту танҳо баргаштӣ?

— Вай амаки ман нест. Вай ҷодугари бад аст! — фарёд зад Аловиддин. — Модарҷон, ман ҳама чизро ба ту нақл мекунам, аммо аввал ба ман об бидеҳ.

Модар ба Аловиддин об дод.

Аловиддин ба модараш ҳамаи ҳодисаро нақл кард. Гапашро тамои карда пурсид:

— Ту ягон чизи дигаре барои хӯрдан дорӣ,

модарҷон? Ман гуруснаам.

— Ман ҳеҷ чиз надорам, писаракам, — оҳи сард кашида гуфт модари Аловиддин. — Ман аз набудани ту хеле ғамгин шудам ва кор накардам. Калоба ҳам надорам, ки онро ба бозор бурда бифурӯшам.

— Зиқ нашав, модарҷон, — гуфт Аловиддин. — Ман чароғ дорам, ки онро аз зери замин гирифтам. Он хеле куҳна аст, лекин онро фурӯхтан мумкин аст.

Ӯ чароғро баровард ва онро ба модараш дод. Модар чароғро гирифта аз назар гузаронд ва гуфт:

— Ман онро тоза карда ба бозор бурда мефурӯшам.

Вай як порчаи матоъро гирифта ба ҳавлӣ баромад. Вақте ки модари Аловиддин чароғро бо матоъ молид, замин ларзид ва дар пеши ӯ чини бадҳайбат пайдо шуд. Модари Аловиддин дод зад ва беҳуш шуда ба замин афтид. Аловиддин фарёди модарашро шунид ва давида ба ҳавлӣ баромад ва дид, ки модараш дар замин хобидааст, дар байни ҳавлӣ чин истодааст. Ногаҳон он чин фарёд зад:

— Эй, соҳиби чароғ, ман ба хизмати ту тайёрам.

Аловиддин бо овози баланд фарёд зад:

— Ту кистӣ ва аз мо чӣ меҳоҳӣ?

Ман Маймун, писари Шамхӯраш, — ҷавоб дод ҷин. — Ман ғуломи ҷароғ ва ғуломи касеам, ки соҳиби он аст. Аз ман ҳар чизеро, ки дилат меҳоҳад, талаб кун. Агар хоҳӣ, шаҳреро вайрон мекунам ё барои ту қасре месозам, фармон бидеҳ, иҷро мекунам.

Дар ин лаҳза модари Аловиддин ба худ омада, дар пешаш ҷинро дид ва аз тарс дод зад. Аловиддин ба ҷин фармон дод:

— Ба мо ду мурғи бирён ва нӯшиданӣ биёр ва баъд нест шав, зеро модари ман аз ту метарсад.

Ҷин ғайб зад ва пас аз лаҳзае мизе овард, ки бо суфраи зебои ҷармин пӯшида шуда буд. Дар болои он дувоздаҳ табақи тиллоӣ хӯрокҳои бомаза ва ду кӯза шарбати ширин ва бо барф хунукшуда буд. Ғуломи ҷароғ мизро ба пеши Аловиддин гузошт ва ғайб зад. Аловиддин бо модараш то сер шудан, хӯрок хӯрданд. Модари Аловиддин дастархонро ҷамъ кард ва онҳо ҷиставу бодом хӯрда, суҳбатро оғоз карданд.

— Модарҷон, — гуфт Аловиддин, — мо бояд ин ҷароғро эҳтиёт кунем ва набояд онро ба касе нишон бидиҳем. Акнун ман фаҳмидам, ки барои чӣ он марди мағрибии фиребгар меҳост фақат ҷароғро гирад ва ҳеҷ чизӣ дигарро намехост. Ин

чароғ ва ангуштарини дар дасти ман буда, ба мо хушбахтӣ ва боигарӣ меоранд.

— Худат медонӣ, писарам, — гуфт модар, — аммо ман дигар ин чинро дидан намехоҳам. Вай хеле даҳшатангез ва бадхайбат аст.

Пас аз чанд рӯз хӯроки доштаашон тамом шуд. Он гоҳ Аловиддин яке аз табақҳои тиллоиро гирифт ба барои фурӯхтани он ба бозор рафт. Ин табақро хеле зуд як савдогари ҷавохирот харид ва барои он сад динар дод.

Аловиддин хурсанд ба хона омад. Аз ҳамон лаҳза, вақте пулашон тамом мешуд, Аловиддин ба бозор мерафт табақро мефурӯхт ва онҳо бо модараш ба чизе муҳтоҷ нашуда, зиндагӣ мекарданд. Аловиддин аксари вақт ба бозор рафта, дар дуконҳои савдогарон менишаст ва хариду фурӯшро ёд мегирифт. Вай нархи ҳама чизро ёд гирифт. Ё фаҳмид, ки ба вай сарвати бузурге расидааст. Ҳар як сангчае, ки вай аз боғи зеризаминӣ чида буд, аз ҳамаи сангҳои қиматбаҳое, ки дар рӯйи замин ёфтани мумкин аст, қиматтар аст. Ҳамин тавр, чандин сол гузашт ва Аловиддин биетеола шуд.

Як субҳидам, вақте Аловиддин дар бозор буд, ба майдони шаҳр посбонҳои дарбор баромада дод заданд:

— Эй, одамон, дуконҳои худро бандед ва ба

хонаҳои худ дароед ва ҳеҷ кас аз тирезаҳо нигоҳ накунад! Ҳозир шоҳдухтар Будур ба ҳаммом меравад ва ҳеҷ кас набояд ёро бубинад!

Савдогарон дуконҳои худро мебастанд, мардум якдигарро тела дода, аз майдон гурехта мерафтанд.

Ҳама ҷойи майдон дар як лаҳза холи шуд ва аз кунҷи охири майдон тӯдаи духтарон намоён шуданд. Онҳо савори аспҳои хокистаранг буданд, ки зини тиллоӣ доштанд ва дар дасти ҳар яки онҳо шамшери тез буд. Дар байни онҳо духтаре оҳиста-оҳиста роҳ мерафт, ки аз ҳама бошукӯҳ, орошта ва зеботар буд. Ин шоҳдухтар Будур буд.

Вай чодарро аз рӯяш бардошт ва Аловиддин, ки ҳанӯз аз бозор берун нарафта буд, бе ихтиёр шоҳдухтарро дид. Ё бо як нигоҳ ба шоҳдухтар Будур ошиқ шуд.

Шоҳдухтар аз асп фаромад ва ду қадам дуртар аз Аловиддин гузашта, ба ҳаммом даромад. Аловиддин оҳи вазнин кашида, оҳиста ба хона рафт. Вай ҳусну ҷамоли шоҳдухтар Будурро фаромӯш кардан наметавонист.

«Рост мегӯянд, ки ё дар ҷаҳон аз ҳама зеботар аст, фикр кард ё. Ман мехоҳам бо вай хонадор шавам».

Аловиддин ба хонашон рафта, худро ба ҷогаҳ партофт ва то бегоҳ дароз кашид. Модараш

ба наздаш омада пурсид:

— Ба ту чӣ шудааст, писарам?

Аловиддин хомӯш нишасту чизе нагуфт. Оқибат, модар ӯро бо пурсуҷӯяш чунон безор кард, ки тоқат накарду гуфт:

— Оҳ модарҷон, ман ба шохдӯхтар Будур хонадор шудан мехоҳам. Бе вай ман мемирам. Ба назди султон рав ва Будурро хостгорӣ кун.

— Ту чӣ мегӯӣ, писарҷон! — бо садои баланд гуфт модар. — Магар касе шунیداаст, ки писари дӯзанда ба духтари султон хонадор шаванд! Ана, беҳтараш гӯшти барраро бихӯру хоб кун. Пагоҳ ту дар бораи он духтар ҳатто фикр ҳам намекуӣ.

Аловиддин боз исрор кард.

— Оҳ писаракам, — гуфт модар, ман ақлабро аз даст надодаам, ки бо чунин хоҳиш ба назди султон равам. Ҳоло ман фаромӯш накардаам, ки ман кистаму султон кист!

Аммо Аловиддин аз модараш илтимос кард ва модараш аз «не» гуфтан хаста шуд.

— Хайр, хуб, писарам, ман меравам. Лекин ту хуб медонӣ, ки ба назди султон дасти холи намеравад. Охир, ман чӣ чизи арзандае ба аълоҳазрат султон бурда метавонам?

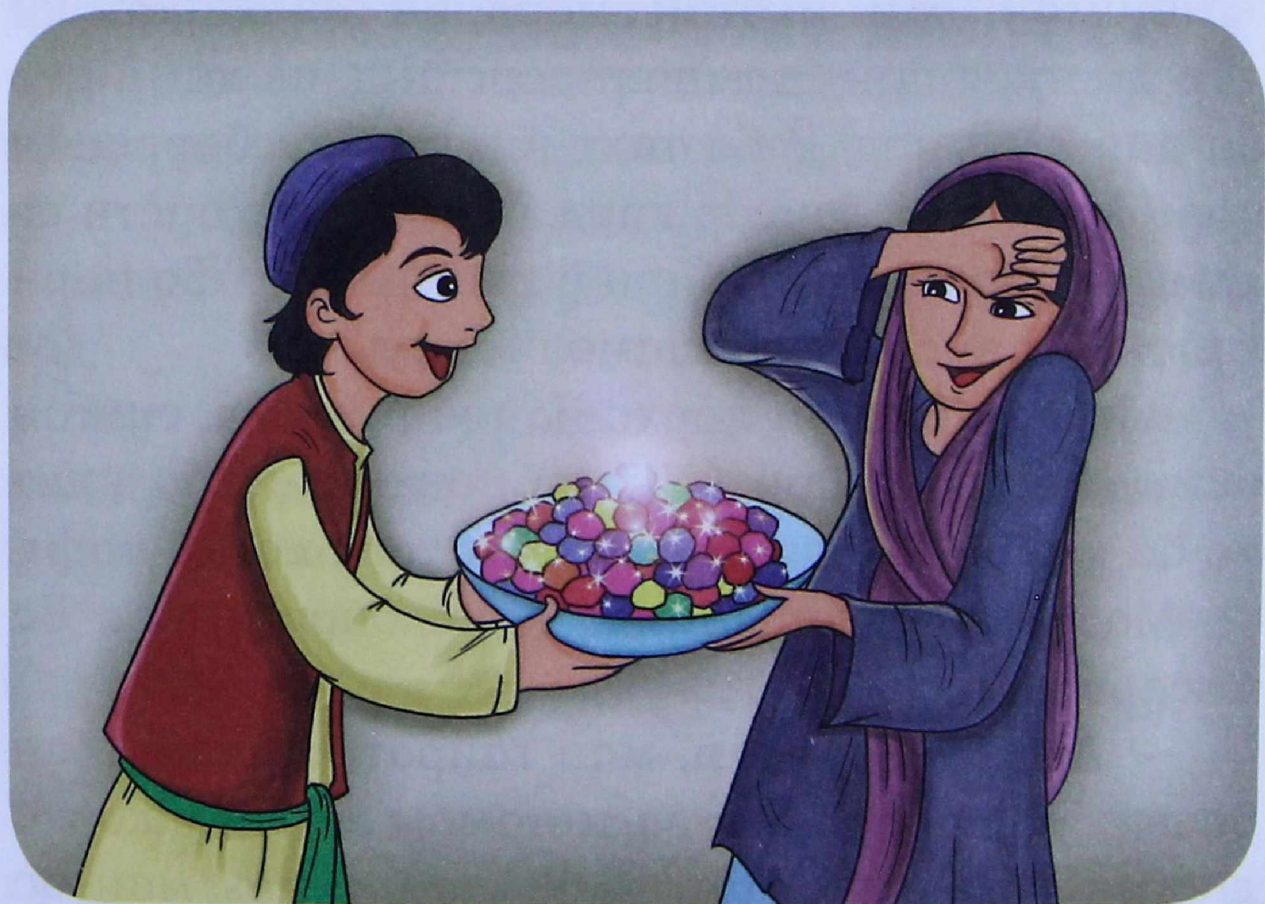
Аловиддин аз бистар хест ва бо хурсандӣ фарёд зад:

— Дар ин бора хавотир нашав, модарчон! Якто аз ин табақҳои тиллоиро гиру бо сангҳои қиматбаҳо, ки аз боғ овардам, пур кун. Он тухфаи шоиста барои султон мешавад, зеро ӯ чунин сангҳоеро, ки ман дорам, надорад. !

Аловиддин табақи аз ҳама калонро гирифт ва онро то лабҳояш аз сангҳои қиматбаҳо пур кард. Модараш ба онҳо нигоҳ карду чашмонашро бо дастонаш пӯшид: сангҳо чунон медурахшиданд, ки чашмонаш хира мешуданд.

— Бо ин хел тухфа ба назди султон рафтан айб нест. Намедонам, он чизеро, ки ту меҳоҷӣ, чӣ хел бигӯям. Лекин ман кӯшиш мекунам.

— Кӯшиш кун, модарҷон, фақат тезтар бирав ва зуд бо хабари хуш баргард.

Модари Аловиддин табақро бо рӯймоли шоҳӣ пӯшонд ва ба қасри султон рафт.

«Шояд, маро аз қаср меронанд ва сангҳоро мегиранд. Мумкин аст ба зиндон шинонанд», — фикр мекард модар дар роҳ.

Ниҳоят вай ба дарбор омад ва дар як ғӯшаи аз ҳама дур истод. Ҳанӯз барвақт буд ва дар дарбор касе наменамуд. Оҳиста-оҳиста он ҷо аз амирон, вазирон, ашрофон ва асилзодагони дарбор, ки хилъатҳои рангоранги гуногун доштанд, пур шуд.

Султон дар ихотаи мардони сиёҳпӯст, ки дар дастҳояшон шамшер доштанд, аз ҳама дер ба дарбор омад. Ӯ ба тахт нишаст ва баррасии кору ва шикоятҳо сар кард. Марди сиёҳпӯсти аз ҳама қадбаланд дар бари ӯ рост истода, бо пари калони товус шоҳро шамол меод.

Вақте ки ҳамаи корҳо ба охир расид, султон рӯймолчаро афшонд. Ин маънои хотимаро дошт ва ба китфи мардони сиёҳпӯст такя карда рафт.

Модари Аловиддин ба хона баргашт ва ба писараш гуфт:

— Ана, писаракам, ман ғайрат кардам. Ман ба дарбор даромадам ва то тамом шудани корҳо дар он ҷо будам. Ғамгин нашав, пагоҳ ман бо

султон суҳбат мекунам, имрӯз фурсат нарасид.

Рӯзи дигар вай боз ба дарбор рафт ва вақте ки корҳо тамом шуд, ба султон чизе нагуфта ба хона баргашт. Ё дигар ҳар рӯз ба дарбор мерафт ва рӯзи дароз дар як кунҷ меистод, аммо ҷуръат намекард, ки ба назди султон рафта хостаҳои бигӯяд.

Оқибат рӯзе султон дид, ки пиразане дар даст табақи калон дар як кунҷи дарбор истодааст. Ё ба вазир гуфт:

— Ҳой вазир, ман мехоҳам бидонам, ки ин пиразан кист ва барои чӣ ҳар рӯз ба ин ҷо меояд. Бипурс, чӣ кор дорад ва агар он пиразан хоҳише дошта бошад, ман онро иҷро мекунам.

— Фармонбардорам, — гуфт вазир. Вай ба назди модари Аловиддин омаду пурсид:

— Ҳой, пиразан, ба назди султон, бирав! Агар ту хоҳише дошта боӣ, султон онро иҷро мекунад.

Ин гапҳоро шунида зонуҳои модари Аловиддин ларзиданд. Вазир ёро ба назди султон овард. Султон аз ӯ пурсид:

— Эй пиразан, барои чӣ ту ҳар рӯз ба дарбор меояӣ ва ҳеҷ чиз нагуфта меравӣ? Бигӯ, чӣ мехоҳӣ?

— Султони ман, ба суҳанҳоям ҳайрон наشاءед, — гуфт модари Аловиддин. — Пеш аз он ки

онро ба шумо бигӯям, ваъда бидиҳед, ки авф мекунед.

— Туро авф мекунам, бигӯ!

Модари Аловиддин ба султон таъзим кард ва гуфт:

— Эй, султони олам. Писари ман Аловиддин ана ин сангҳоро ба шумо ҳамчун тухфа ва маро барои хостгории шоҳдухтар Будур фиристод.

Ӯ аз рӯйи табақ рӯймолро бардошт ва сангҳо чунон дурахшиданд, ки тамоми дарбор равшан шуд. Вазир ва султон аз дидани ин ҷавоҳирот ҳайрон шуданд.

— Ҳой, вазир, — гуфт султон, — оё ту чунин сангхоро ягон маротиба дида будӣ?

— Не, султонам, надидаам, — ҷавоб дод вазир. Султон гуфт:

— Ман фикр мекунам, одаме, ки чунин санг дорад, сазовор аст, ки шавҳари духтари ман шавад. Ба фикри ту чӣ, вазир?

Вақте вазир ин суханхоро шунид, рангу рӯяш зард гашт. Вазир писаре дошт ва меҳост ӯро ба шоҳдухтар Будур хонадор кунад. Султон ҳам пештар ваъда дода буд, ки Будурро ба писари ӯ ба занӣ медиҳад. Лекин султон ҷавоҳиротро хеле дӯст медошт ва дар хазинааш ҳатто якто санге набуд, ки ба сангҳои дар дохили табақ буда монанд бошад.

— Эй, султони олам, — гуфт вазир, — шоиста нест, ки шоҳдухтарро ба одаме ба занӣ бидиҳед, ки ӯро ҳатто намешиносед. Шояд, ӯ ба ғайр аз ин сангҳо дигар чизе надошта бошад. Ба фикри ман, беҳтар мебуд, агар аз ӯ талаб мекардем, ки ба ту боз чилто ҳамин хел табақи пур аз сангҳои қиматбаҳоро бо канизакҳо ва ғуломон тухфа кунад. Он вақт мо мефаҳмидем, ки ӯ сарватманд ҳаст ё не.

Вазир фикр мекард: «Имкон надорад, ки касе он қадар сарват дошта бошад. Он ҷавон наметавонад ин дархости султонро иҷро кунад ва

ман ҳам аз ӯ халос мешавам».

— Ту фикри аҷоиб кардӣ, вазир, — гуфт султон ва ба модари Аловиддин рӯ овард:

— Ту шунидӣ, вазир чӣ гуфт? Бирав ва ба писарат бигӯ. Агар он ҷавон хостгори духтари ман бошад, бигузор чил табақ пур аз ҳамин гуна сангҳо, чил канизак ва чил ғулом бифиристад.

Модари Аловиддин ба султон таъзим кард ва ба хона рафт. Ӯ ба тарафи хона рафта ва бо худ мегуфт: «Аловиддин ҳамаи ин чизҳоро аз кучо мегирифта бошад? Хайр, фарз кардем, ки ӯ ба боғи зеризаминӣ меравад ва дар он ҷо боз санг ҷамъ мекунад, аммо ғуломон ва канизакҳо аз кучо пайдо мешаванд?» Модари Аловиддин ғарқи фикр нафаҳмид, ки чӣ тавр ба хона расид. Вақте ӯ ба хона даромад, Аловиддин дид, ки табақ дар дастонаш нест ва пурсид:

— Модарҷон, ман мебинам, ки ту имрӯз бо султон гап задаӣ. Ӯ ба ту чӣ гуфт?

— Ҳа, писарам, хуб мебуд, агар ба назди султон намерафтам ва бо ӯ суҳан намегуфтам. Сипас, ӯ ба Аловиддин гуфтаҳои султонро нақл кард, вале Аловиддин аз хурсандӣ механдид.

— Осуда бош, модарҷон, ин кори осон аст.

Вай чароғро гирифтӯ онро молид ва вақте модараш онро дид, давида аз хона баромад, то ин ки ҷинро набинад. Ҷин дарҳол пайдо шуд ва

гуфт:

— Эй чаноб, ба хизматат тайёрам. Ту чӣ ме-
хоҳӣ? Талаб кун, иҷро мекунам.

— Ба ман чил табақи тиллоии пур аз сангҳои
қиматбаҳо, чил нафар канизак ва чил нафар ғу-
лом биёр, — гуфт Аловиддин.

— Иҷро мешавад, — ҷавоб дод ғуломи ҷароғ
Маймун. Шояд, ту мехоҳӣ, ман шахреро вайрон
кунам ё қасре бисозам? Фармон бидеҳ.

— Не, ҳамон чизеро иҷро кун, ки ман ба ту
гуфтам, — ҷавоб дод Аловиддин ва ғуломи ҷа-
роғ ғайб зад.

Пас аз лаҳзае чин боз пайдо шуд ва аз паси
чин чил канизи зебо меомад, ки ҳар кадомаш
дар болои сараш табақи заррини пур аз санг-
ҳои қиматбаҳо доштанд. Канизонро ғуломони
қадбаланду зебо бо шамшерҳои бараҳна муҳо-
физат мекарданд.

— Ана ҳамаи он чизе, ки ту талаб кардӣ, —
гуфт чин ва ғайб зад.

Он гоҳ модари Аловиддин ба хона даро-
мад, ғуломону канизонро аз назар гузаронд.
Пас онҳоро ҷуфт-ҷуфт саф ораста, боифтихор
пеш-пешашон ба тарафи қасри султон рафт.

Тамоми мардум барои дидани онҳо ҷамъ
шуданд ва вақте ки посбонони қаср он ғуломо-
ну канизонро диданд, ҳайрон шуданд.

Модари Аловиддин онҳоро рост ба назди султон овард ва ҳамаи онҳо ба шоҳ таъзим карданд ва табақхоро дар пеши тахти ӯ гузоштанд. Султон аз хурсандӣ ҳатто як калима ҳам гап зада наметавонист. Вақте ба худ омад, ба вазир гуфт:

— Эй, вазир, фикри ту чист? Оё он касе, ки ин қадар боигарӣ дорад, сазовори шавҳари духтарам — шоҳдухтар Будур шудан нест?

— Сазовор аст, шоҳи ман, — чуқур нафас кашида ҷавоб дод вазир. Вазир ҷуръат намекард «не» гӯяд.

— Эй, пиразан, — гуфт султон ба модари Аловиддин, — бирав ва ба писари худ бигӯ, ки ман тухфаи ӯро қабул кардам. Ман розӣ ҳастам, ки шоҳдухтар Будурро ба писарат ба занӣ бидиҳам. Бигузор ӯ ба назди ман биояд, ман ӯро дидан мехоҳам.

Модари Аловиддин ба султон таъзим кард ва саросема ба хона рафт. Чунон зуд рафт, ки шамол аз паси вай расидан наметавонист. Вай ба назди Аловиддин омад ва бо хушҳолӣ гуфт:

— Шодӣ кун, писарам! Султон тухфаҳои туро қабул кард ва розӣ шуд, ки ту шавҳари шоҳдухтар шавӣ. Вай инро дар назди ҳамаи дарбориён гуфт. Худи ҳозир ба қаср бирав, султон туро дидан мехоҳад. Ман гуфтаатро иҷро кардам, ҳоло

боқимондаи корҳоро худат анҷом бидеҳ.

— Сипосгузорам, модарҷон, — гуфт Аловиддин, ҳозир ба назди султон меравам. Акнун бирав, ман бо чин суҳбат мекунам.

Аловиддин чароғро гирифтӣ онро молид ва ҳамон лаҳза Маймун, — ғуломи чароғ пайдо шуд.

Ва Аловиддин ба чин гуфт:

— Ҳой Маймун, ба ман чилу ҳашт ғуломи сафедпӯст биёр, онҳо аҳли рикоби ман мешаванд. Бигуздор бисту чор ғулом аз пеши рикоби ман бираванд ва бисту чортояшон аз пас. Боз ба ман ҳазор динор ва асп аз ҳама беҳтаринро биёр. |

— Иҷро мекунам, — гуфт чин ва ғайб зад. Чин ҳамаи он чизҳоро, ки Аловиддин фармуда буд, тайёр кард ва пурсид:

— Ту боз чӣ мехоҳӣ? Оё ту намехоҳӣ, ки ман шахреро вайрон кунам ё ин ки қасре бисозам? Ман инро ҳам метавонам.

— Не, ҳоло даркор нест, — гуфт Аловиддин.

Вай ба асп савор шуда, ба назди султон рафт ва ҳамаи мардум барои дидани ҷавони зебо ҷамъ шуданд. Дар майдони шаҳр одамони зиёде ҷамъ шуда буданд ва Аловиддин аз халта як каф тангаҳои тиллоиро гирифта, онҳоро тарафи одамон партофт. Ҳама барои чидани тангаҳои тиллоӣ давиданд, Аловиддин, то ҳолӣ шудани

халтааш ба тарафи онҳо тангаи тиллоӣ мепартофт.

Ў ба назди қаср омад ва ҳама вазирон ва амирон ўро дар назди дарвоза пешвоз гирифта, ба назди султон расониданд. Султон ба пешвози ў аз ҷояш бархост ва гуфт:

— Хуш омадӣ! Афеус, ки ман бо ту пеш аз ин шинос нашудам. Ман шунидам, ки ту ме-хоҳӣ бо духтари ман оиладор шавӣ. Ман розӣ ҳастам. Имрӯз тӯйи шумо барпо хоҳад шуд. Ту ҳама чизро барои ҷашн омода кардаӣ?

— Ҳанӯз не, султонам, — ҷавоб дод Аловиддин. Ман ме-хоҳам барои шоҳдӯхтар Будур қасре бисозам, ки ба шаъну шарафи ў мувофиқ бошад.

— Пас ҷашни арӯсии шумо кай барпо ме-шавад? — пурсид султон. Зеро қаср ба ин зудӣ сохта намешавад.

— Хавотир нашавед, султони олам, — гуфт Аловиддин, — қасрро ба зудӣ месозем.

— Ту қасрро дар куҷо сохтан ме-хоҳӣ, Аловиддин? — пурсид султон. — Оё ту намехоҳӣ қасрро дар рӯ ба рӯйи тирезаҳои ман, ана дар он харобазор, бисозӣ?

— Иштиёр дар дасти шумост, эй шоҳи ман, — ҷавоб дод Аловиддин.

Вай бо подшоҳ хайрухуш кард ва ба хона

баргашт.

Дар хона вай чароғро гирифтӯ онро молид ва вақте ки ҷин Маймун пайдо шуд, Аловиддин гуфт:

— Ана, акнун қасре бисоз, ки то ҳол дар рӯйи замин касе ба монанди он насохтааст. Ин корро карда метавонӣ?

— Метавонам! — ҷавоб дод ҷин бо овози баланд. — Фардо субҳ тайёр мешавад. Ҳатман розӣ мешавӣ.

Субҳи рӯзи дигар дар байни харобазор қасри бошукӯҳе қомат афрохта буд. Деворҳои он аз хиштҳои тиллоӣ ва нуқра чида шуда буданд, сақфаш аз алмос.

— Акнун, ман меравам ва султонро ба ин ҷо меорам, — гуфт Аловиддин.

Султон субҳи ҳамон рӯз ба назди тиреза омад ва он қасрро дид. Қаср аз нури офтоб медурахшид ва аз дидани он чашми одам хира мешуд. Султон саросемавор вазирро даъват кард ва қасрро ба ӯ нишон дод.

— Хайр, ту чӣ мегӯӣ, вазир? — пурсид султон. — Оё он касе, ки дар як шаб чунин қасрро сохтааст, сазовор нест шавҳари духтари ман шавад?

— Эй, султони олам, — ҷавоб дод вазир. Магар шумо намебинед, ки ин Аловиддин ҷодугар

аст. Эҳтиёт шавед, ки ин ҷавон тахту тоҷатонро аз шумо мегирад.

— Ман аз ҳеч чиз наметарсам, ҳамаи ин гуфтаҳоят беасос аст, — ҷавоб дод султон.

Дар ин лаҳза Аловиддин ба назди султон даромад ва таъзим карда, ӯро ба тамошои қаср даъват кард.

Султон бо вазир, қасрро тамошо карданд ва аз зебӣ ва шукӯҳи он ба ҳайрат омаданд.

Худи ҳамагон бегоҳ султон барои Аловиддин ва шохдухтар Будур ҷашни бошукӯҳе орошт. Аловиддин бо шохдухтар дар қасри нав зиндагӣ мекарданд.

Дар Ифриқия, марди мағрибӣ аз ғами чароғи сеҳрнок ғусса меҳӯрд. Он мард барои ба даст овардани чароғи, сеҳрнок хеле азобу машаққат кашид, вале натавонист, соҳибаш шавад. Марди мағрибӣ, фақат тасалло меод: «Аловиддин дар зери замин монд, чароғ ҳанӯз дар ҳамагон ҷост».

Ҳамин тавр, ӯ рӯзҳои дароз фикр мекард ва як рӯз хост бовар ҳосил кунад, ки чароғ ҳанӯз ҳам дар зери замин аст. Вай ба ҷоми нилгунаш нигоҳ карда дид, ки тамоми ганҷина ҳамагон тавре ки буд, истодааст, вале чароғ дигар дар он ҷо нест. Ӯ фаҳмид, ки Аловиддин аз зери замин наҷот ёфтааст ва дар шаҳри ҳадаш зиндагӣ мекунад. Мағрибӣ зуд ба сафар омода шуд ва аз

баҳрҳо, кӯҳҳо ва биёбонҳо гузашта ба сарзамини Форс, ба ҳамон шаҳре, ки Аловиддин дар он ҷо зиндагӣ мекард, расид.

Марди мағрибӣ ба бозор рафт ва гӯш мекард, ки одамон чӣ мегӯянд. Дар бозор танҳо дар бо-раи Аловиддин сухан мегуфтанд.

Марди мағрибӣ ба назди обфурӯш омада, аз ӯ пурсид:

— Ин Аловиддин чӣ хел одам аст, ки ҳама дар борааш дар ин ҷо гап мезананд?

— Маълум мешавад, ки ту аз ин ҷойҳо нестӣ, вагарна медонистӣ, ки Аловиддин кист. Он ҷавон доротарин одами рӯйи замин аст ва қасри ӯ муъҷизаи ҳақиқист.

Марди мағрибӣ ба обкашон як динар дароз кард ва гуфт:

— Ин динарро бигир ва барои ман як хизмат кун. Ман мехоҳам қасри Аловиддинро бубинам. Маро ба назди қасри Аловиддин бубар.

— Ҳеҷ кас беҳтар аз ман роҳи наздиктаринро ба ту нишон дода наметавонад, — ҷавоб дод обфурӯш. — Биё, меравем.

Ӯ марди мағрибиро ба назди қаср овард ва худааш баргашта ба бозор рафт. Мағрибӣ, дар атрофи қаср давр зада, ҳама ҷойи онро аз назар гузаронд ва бо худ гуфт:

— Чунин қасрро фақат қин, ғуломи чароғ

сохта метавонад. Шояд он чин дар ҳамин қаср бошад.

Марди мағрибӣ хеле вақт ҳилаеро меандешид, ки соҳиби чароғ шавад ва оқибат ёфт.

Вай ба назди оҳангар рафт ва гуфт:

— Ба ман даҳ чароғи мисӣ тайёр кун ва барои онҳо ҳарчи қадар пуле, ки меҳоҳӣ, бигир, аммо шитоб кун. Ин ҳам ба ту панҷ динар пешпардохт.

— Фармонбардорам, — ҷавоб дод оҳангар. — Бегоҳӣ биё, чароғҳо тайёр мешаванд.

Бегоҳӣ марди мағрибӣ даҳ чароғро, ки мисли тилло медурахшиданд, гирифт. Субҳи рӯзи дигар ӯ ба шаҳр рафт ва дар ҳар ҷо фарёд зада мегуфт:

— Кӣ чароғҳои куҳнаро ба нав иваз кардан меҳоҳад? Кӣ чароғи куҳнаи мисӣ дорад? Бо нав иваз мекунам.

Одамон ҷамъ шуда, аз паси марди мағрибӣ мерафтанд, кӯдакон дар гирдаш мепариданду дод мезаданд. Лекин марди мағрибӣ ба онҳо эътибор намедод ва фарёд мезад:

— Кӣ чароғи куҳна дорад? Бо нав иваз мекунам!

Оқибат вай ба назди қаср омад. Худи Ало-виддин ин вақт дар хона набуд — вай ба шикор рафта буд ва дар қаср занаш, шохдухтар Будур

монда буд. Овози марди мағрибиро шунида, Будур дарвозабонро ҷеғ зада пурсид:

— Дар берун кӣ фарёд зада истодааст ва чӣ мехоҳад?

Дарвозабон гуфт:

— Он ҷо як дарвеш аст. Дар дасташ чароғҳои нава дорад ва ӯ меғӯяд, ки бар ивази ҳар як чароғи куҳна чароғи нава медиҳад.

Шоҳдухтар Будур хандид ва гуфт:

— Бисёр хуб. Оё дар қасри мо ягон чароғи куҳна нест?

— Ҳаст, хонум, — гуфт яке аз каниз. — Ман дар ҳуҷраи хоҷа Аловиддин чароғи мисии куҳнае дида будам.

Онро Аловиддин пеш аз баромадан ба сафар дар ҳуҷрааш фаромӯш карда рафта буд.

— Он чароғро биёр, — фармон дод Будур ба каниз, — ту онро ба марди мағрибӣ бурда деҳ ва бар ивази он навашро бигир, — гуфт ба дарвозабон.

Дарвозабон ба кӯча баромад ва ба марди мағрибӣ чароғи сеҳрнокро дода, бар ивази он чароғи нави мисиро гирифт. Марди мағрибӣ хеле хурсанд шуд, ки тавонист чароғро ба даст биорад ва онро дар бағалаш пинҳон карду рафт. Ӯ аз бозор як асп харид ва ба он савор шуда аз шаҳр берун рафт. Вақте аз шаҳр берун баромад,

боварӣ ҳосил кард, ки ҳеҷ кас ӯро намебинад. Марди мағрибӣ чароғро молид ва ҷин Маймун дар пешаш ҳозир шуд. Марди мағрибӣ ба вай фармон дод:

— Меҳоҳам, ки қасри Аловибдин ва ҳамаи онҳоеро, ки дар он ҳастанд, ба Ифриқия барӣ ва дар канори боғи ман гузорӣ, дар назди хонаам. Маро ҳам ба он ҷо бар.

— Итоат мекунам ҷаноб, — гуфт ҷин. — Чашмонатро бипӯшу бикушо ва қаср дар Ифриқия мешавад. — Шояд ту хоҳӣ, ки ман шаҳрро вайрон кунам?

Ту ҳамон кореро иҷро кун, ки ман ба ту меғӯям, — гуфт марди мағрибӣ ва ҳанӯз гапаш ба охир нарасида буд, ки худро дар даруни боғ, дар Ифриқия дид.

Субҳи ҳамон рӯз султон бедор шуда, ба тиреза нигоҳ карду дид, ки қаср нопадид шудааст ва дар ҷойи он замини ҳамвор аст. Султон чашмонашро пок намуда, фикр кард, ҳанӯз хоб аст, ҳатто дасташро пучид, ки бедор шавад, аммо қаср пайдо нашуд.

Султон намедониет чӣ фикр кунад ва бо овози баланд ба гиряву нола даромад. Вай фаҳмид, ки ба сари шоҳдӯхтар Будур ҳодисаи нохуш рух додааст. Фарёди султонро шунида вазир давида омаду пурсид:

— Ба шумо чӣ шуд, султони олам? Чӣ ҳодиса рух дод?

— (Оё ту ҳеҷ чизро намедонӣ? — фарёд зад султон. — Ба тиреза нигоҳ кун! Чиро мебинӣ? Қаср кучост? Ту вазири ман ҳастӣ ва барои ҳамаи он чизе, ки дар шаҳр мешавад, ҷавобгарӣ, лекин аз зери биниат қасрҳо ғайб мезананд ва ту дар ин бора ҳеҷ чизро намедонӣ! Духтари ман, меваи дили ман кучост? Бигӯ!

— Намедонам, эй султони олам. Ман ба шумо гуфта будам, ки ин Аловиддин ҷодугар аст, лекин шумо ба ман бовар накардед.

— Аловиддинро ба ин ҷо биёр! — дод зад султон.

Дар ин лаҳза Аловиддин аз шикор омад. Хизматгорони султон ба кӯча баромада, ба тарафаш давиданд.

— Моро бубахш, эй Аловиддин, — гуфт яке аз онҳо. — Султон фармон дод, ки дастонатро баста ба занҷир андозем ва ба наздаш барем.

Иҷрои ин кор барои мо душвор аст, лекин мо аз фармони султон саркашӣ карда наметавонем.

— Барои чӣ? — пурсид Аловиддин, — Охир ман бар зидди султон ва дарбориён кори баде накардаам.

Аммо онҳо дигар ба суҳанони Аловиддин

гӯш накарданд ва оҳангар омада ба пойҳои Аловиддин занҷир андохт. Ин ҳодисаро дида, мардуми шаҳр ҷамъ шуданд. Аҳолии шаҳр Аловиддинро барои некӣ ва саховатмандиаш дӯст медоштанд. Аммо султон фармон дод, ки Аловиддинро ба наздаш биоранд ва ба ӯ гуфт:

— Вазири ман рост мегуфтааст, ту ҷодугар ва фиребгар ҳастӣ. Қасри ту куҷо шуд ва духтари ман Будур куҷост?

— Намедонам, эй султони олам, — ҷавоб дод Аловиддин. — Ман гунаҳкор нестам.

Мардум ҳам аз султон хоҳиш карданд, ки ба Аловиддин фурсат бидиҳад.

— Ман чӣ кор кунам, эй вазир? — пурсид султон ва вазир ба ӯ гуфт:

— Ҳамон тавр кун, ки мегӯянд. Онҳо Аловиддинро бисёр дӯст медоранд.

— Рост мегӯӣ, эй вазир, — гуфт султон ва фармон дод Аловиддинро аз банду занҷир озод кунанд:

— Ман туро авф кардам ва ба ту се рӯз фурсат медиҳам, ки духтарамро ёфта биёри.

— Фармонбардорам, — гуфт Аловиддин ва аз шаҳр берун рафт.

Вай намедонист, ки ба куҷо равад ва шохдӯхтар Будурро аз куҷо биёбад. Ғам ӯро ҷунон пахш карда буд, ки ба худ ҷойи нишаст намеёфт. Рӯзи

дуюм Аловиддин ба назди дарёи калон расид ва ғамгин дар лаби соҳил нишаст.

Ӯ беихтиёр дасти росташро ба об даровард ва ногоҳ ҳис кард, ки чизе аз ангушти хурдаш лағжида поён меравад. Аловиддин зуд дасташро аз об берун баровард ва дар ангушташ ҳамон ангуштареро дид, ки марди мағрибӣ ба ӯ дода буд. Вале Аловиддин онро тамоман фаромӯш карда буд.

Аловиддин ангуштаринро молид ва дарҳол дар наздаш чин Даҳнаш, писари Кашкаш пайдо шуду гуфт:

— Эй соҳиби ангуштарин, ман дар назди туям. Ҳарчӣ меҳоҳӣ, фармон бидеҳ, иҷро мекунам.

Шоҳдухтар Будур, ҳамсари ман кучост? — пурсид Аловиддин.

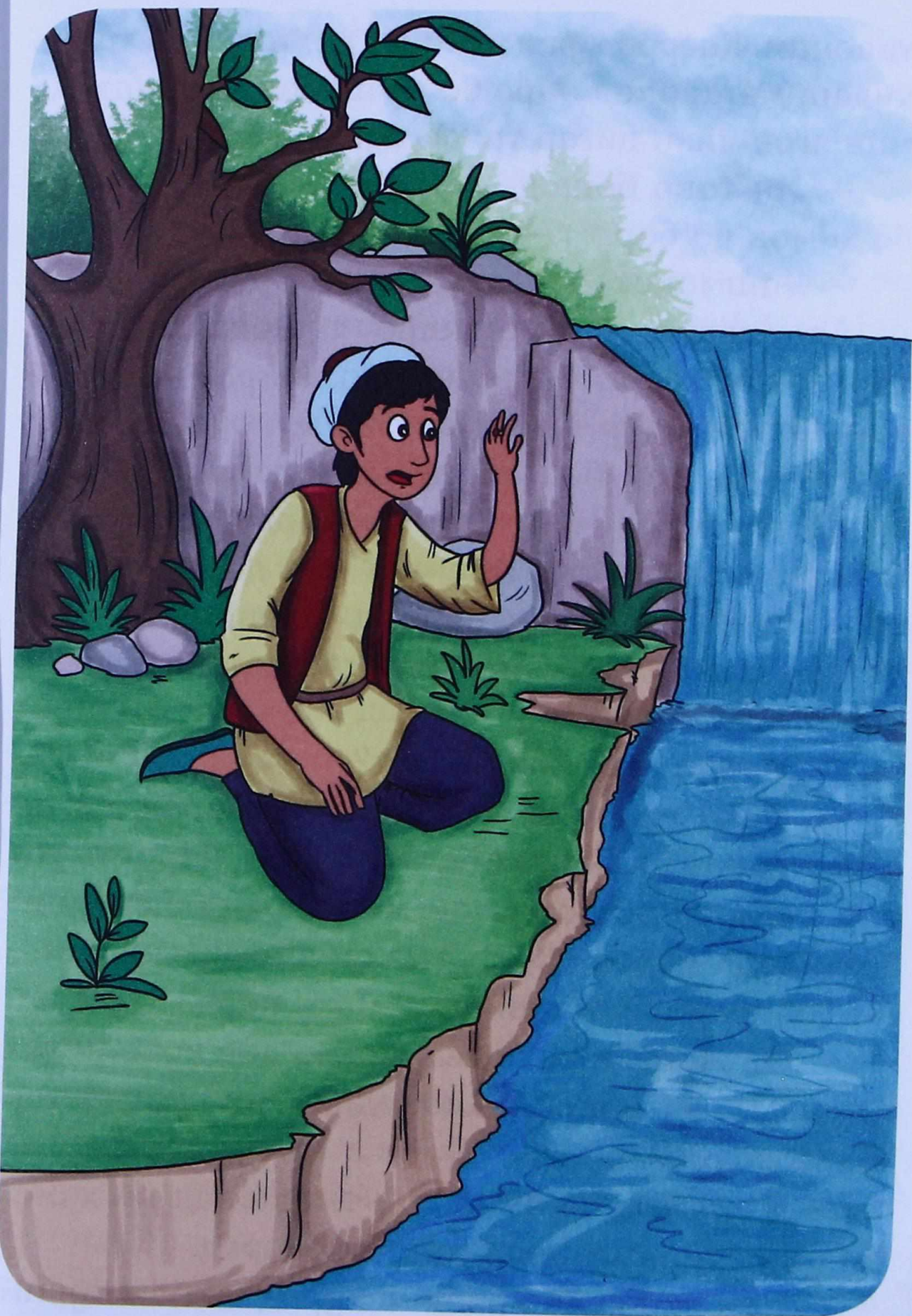
— Шоҳдухтар Будур ва канизакону ғуломон ва худи қасрро марди мағрибӣ ба Ифриқия бурдааст ва ҳамаашонро дар дохили қаср зиндонӣ кардааст.

— Меҳоҳам, ки ту қасри маро ба ҷойи аввалааш баргардонӣ, — гуфт Аловиддин.

Аммо чин, ғуломи ангуштарин, сарашро поён кард ва ҷавоб дод:

— Эй хоҷа, ба ман душвор аст, эътироф кунам, лекин ман ин фармонро иҷро карда наме-

тавонам. Қасрро ғуломи чароғ сохтааст ва танҳо худааш метавонад онро ба ҷояш баргардонад. Аз ман ягон чизи дигар талаб кун.

— Ин тавр бошад, — гуфт Аловиддин, маро ба ҳамон ҷо бар.

— Чашмонатро бипӯшу кушо, — гуфт ҷин.

Аловиддин чашмонашро кушода худаашро дар назди қасри сохтааш дид. Марди мағрибӣ дар дохилӣ қаср набуд ва барои коре ба шаҳр рафта буд. Вай ба даруни қаср даромада ҳамсараш Будурро дид. Вай бо дарду алам гиря мекард. Канизакону ғуломон ҳам дар хучраҳои дигар зиндонӣ шуда буданд. Аловиддин шоҳдухтар Будур ва канизакону ғуломонро аз банд наҷот дода пурсид:

— Марди мағрибӣ кучост?

— Онҳо гуфтанд, ки се рӯз мешавад, ки он мард фақат шабонгоҳ ба боғ омада, чароғро хабар мегирад ва ба ҳамаи мо хӯроку оби нӯшиданӣ дода меравад. Баъд аз он шоҳдухтар тамоми ҳодисаро ба Аловиддин нақл кард.

— Он мард чароғи сеҳрнокро дар кучо нигоҳ медорад? — пурсид Аловиддин ва шоҳдухтар ҷавоб дод:

— Ӯ ҳеҷ гоҳ аз он ҷудо намешавад ва ҳамеша онро дар паҳлуяш нигоҳ медорад.

— Вай дар кучо хӯрок меҳӯрад ва оби нӯши-

даниро аз кучо мегирад? — пурсид Аловиддин.

— Онҳо гуфтанд, ки дар поён чашмае ҳаст ва он мард кӯзаҳоро пур карда, аввал худаш ташнагиашро шикаста, баъд ба мо об медиҳад.

— Ин тавр бошад, ман ба даруни он кӯзаҳодоруи хоб меандозам ва вақте ки он мард аз он кӯзаҳо об менӯшад, беҳуш шуда меафтад. Ман чароғи сеҳрноки худамро аз ӯ мегирам. Инро гуфта Аловиддин дар як гӯшаи боғ пинҳон шуд. Бегоҳӣ он мард ба боғ омад ва ба лаби чашма расида, аз кӯзае, ки Аловиддин ба он доруи беҳушӣ рехта буд, об нӯшид. Даре нагузашта он мард беҳуш шуда, ба замин афтид. Аловиддин ҳам давида аз бағали он мард чароғи сеҳрнокро гирифта молид ва дарҳол Маймун — ғуломи чароғ пайдо шуд.

— Қасрро ба ҷойи пештарааш бар ва ин мардро ҳам ба зиндон андоз, — фармон дод Аловиддин.

Даре нагузашта чин қасрро дар муқобили дарбори султон овард ва марди мағрибиро ҳам ба зиндон андохт. Султон дар он лаҳза дар назди тиреза нишаста буду бо дарду алам аз ғамидухтараш мегирист, ин ҳодисаро дида, аз ҳайрат ва хурсандӣ қариб буд, ки беҳуш шавад. Султон дарҳол ба қасри духтараш Будур омад. Аловиддин ва ҳамсараш ба пешвози султон барома-

данд. Султон Аловиддин ва духтараширо ба оғӯш гирифта, аз шодӣ ашк мерехт. Сипас, шоҳ фармон дод, ки ба муносибати баргаштани шоҳдухтар дар шаҳр ҷашни бузург барпо кунанд.

Ҳамин тавр, Аловиддин солҳои дароз, хушбахтона, дар он қаср бо ҳамсару модараш зиндагӣ мекард.

АЛОВИДДИН ва чароғи сеҳрнок

Тарҷумон: Гулсара Эшнӣёзова

Муҳаррир: Эмомалӣ Раҳматов

Рассом: Муҳаммадҳусайни Исматулло

Тарроҳ: Хуршед Неъматов

Нашриёт барои кумаки молиявӣ ҷиҳати наشري китоби мазкур ба Оҷонсии ИМА оид ба рушди байналмилалӣ (USAID) изҳори миннатдорӣ менамояд. Китоби мазкур ройгон ба муассисаҳои таълимӣ тавассути Лоиҳаи USAID «Ҳамроҳ бихонем» дастрас карда мешавад.

Ба чоп 06.08.2019 имзо шуд.

Андозаи 60x84 ¼. Ҷузъи чопию ҳисобӣ 4. Коғази офсет.

Чопи офсет. Адади нашр 10000 нусха.

Дар матбааи «Орбита» чоп шудааст.

дунёи
дониш

Китоб ройгон дастрас карда мешавад.

000904430
Китобхонаи миллии Тоҷикистон